

بررسی رابطه‌ی استفاده از شبکه‌های اجتماعی با سواد سلامت کاربران در کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام در سال ۱۳۹۶

صالح رحیمی^۱، مرضیه فتاحی^۲

چکیده

زمینه و هدف: امروزه سواد سلامت به‌عنوان یکی از موضوعات مهم ارتقای سطح سلامت جامعه مورد توجه است. هدف این پژوهش تعیین رابطه‌ی بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با سواد سلامت کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام است. **روش بررسی:** پژوهش از نوع کاربردی و به‌روش همبستگی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش را کاربران فعال کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام در سال ۱۳۹۶ تشکیل می‌دهد. حجم نمونه به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌ی سه قسمتی شامل اطلاعات فردی، شبکه‌های اجتماعی و سنجش سواد سلامت استفاده شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون‌های آماری توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و استنباطی (ضریب همبستگی) با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

یافته‌ها: کاربران کتابخانه‌های عمومی با توجه به نمره‌ی میانگین مؤلفه‌های آزمون در دریافت اطلاعات سواد سلامت نتایج خوبی داشته‌اند و به‌ترتیب با هدف «فهم و درک، ارزیابی، خواندن، به‌کارگیری و دسترسی» به اطلاعات سلامت، اقدام به استفاده از شبکه‌های اجتماعی در حوزه سواد سلامت می‌کنند. همچنین یافته‌ها نشان داد که بین استفاده‌ی کاربران از شبکه‌های اجتماعی با سواد سلامت و مولفه‌های آن رابطه‌ی معناداری وجود دارد، به‌عبارتی با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی سطح سواد سلامت کاربران افزایش می‌یابد.

نتیجه‌گیری: از آنجاکه شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان منابع کسب اطلاعات بهداشتی و سلامت در ارتقای سواد سلامت کاربران کتابخانه‌های عمومی نقش داشت، می‌توان بستری مناسب در شبکه‌های اجتماعی با هدف به‌اشتراک‌گذاری تجارب و افزایش سطح سواد سلامت کاربران با در نظر گرفتن امنیت اطلاعات کاربران و صحت اطلاعات ارائه شده ایجاد نمود تا بدین‌وسیله بتوان امکانات و شرایط جدیدی را پیش‌روی کاربران، پزشکان، بیماران و برنامه‌ریزان این حوزه قرار داد.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی، سواد سلامت، کاربران کتابخانه، کتابخانه عمومی ایلام

دریافت مقاله: دی ۱۳۹۷
پذیرش مقاله: اردیبهشت ۱۳۹۸

* نویسنده مسئول:
صالح رحیمی؛

دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه رازی کرمانشاه

Email:
s.rahimi@razi.ac.ir

۱ استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

۲ کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کتابخانه‌ی عمومی پروین اعتصامی، ایلام، ایران

مقدمه

امروزه یکی از ابزارهایی که به شدت دنیای ارتباطات را دگرگون کرده شبکه‌های اجتماعی است. شبکه‌های اجتماعی را گونه‌ای از رسانه‌های اجتماعی می‌دانند که امکان دستیابی به شکل جدیدی از برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در اینترنت را فراهم آورده‌اند (۱). شبکه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر جایگاه قابل توجهی در اینترنت پیدا کرده‌اند و به رده‌ی پربیننده‌ترین‌های فضای مجازی راه یافته‌اند. گرایش به سایت‌های شبکه‌های اجتماعی در سراسر دنیا همچنان رو به رشد است. شبکه‌های اجتماعی با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند اما در زندگی روزمره‌ی افراد نقش بسیار پر رنگی داشته‌اند و بسیاری از کاربران روزانه حداقل یک بار از صفحه شخصی خود در شبکه‌ای که عضو هستند بازدید می‌کنند.

شبکه اجتماعی به افراد توان تسهیم اطلاعات و ساختن جهانی آزادتر و با ارتباطات بیشتر را می‌دهد. امروزه، شبکه‌های اجتماعی تاثیر اساسی بر زندگی ما دارند و کمک زیادی به ما در حوزه‌های مختلف می‌کند (۲)، به طوری که در حال حاضر مردم تمایل بیشتری به صرف زمان خود در محیط شبکه‌های اجتماعی دارند تا اینکه بخواهند دیدارهای فیزیکی داشته باشند (۳). شبکه‌های اجتماعی نه تنها امکان ارتباط با دیگران را فراهم می‌نمایند بلکه به افراد اجازه می‌دهند تا خود را با سایر کاربران مقایسه نمایند (۴). از طرفی هر پدیده‌ی جدید، آثار و کارکردهای مخصوص به خود را در جامعه دارد که سبب تغییرات گسترده‌ای در جامعه می‌شود. شبکه‌های مجازی بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین الملل تاثیرگذارند که یکی از مهمترین ابعاد آن می‌تواند سواد سلامت افراد جامعه باشد. سواد سلامت، مفهوم گسترده‌ای است که به شیوه‌های گوناگونی تعریف شده است. از نظر Sorensen و همکاران (۲۰۱۲) سواد سلامت ظرفیت افراد، مهارت‌ها و انگیزه برای دسترسی، فهم و درک، ارزیابی و به کار بردن اطلاعات سلامتی است (۵)؛ که دسترسی: توانایی جستجو، یافتن و کسب کردن اطلاعات سلامت؛ درک و فهم: توانایی فهمیدن اطلاعات سلامت؛ ارزیابی: توانایی تفسیر، پالایش، قضاوت و ارزیابی اطلاعات سلامت و کاربرد: توانایی ارتباط برقرار کردن و استفاده از اطلاعات به منظور بهبود و حفظ سلامت است. هر کدام از این چهار مفهوم، بعد مهمی از سواد سلامت را نشان می‌دهند که نیازمند کیفیت شناختی است و به کیفیت اطلاعات سلامت

فراهم شده بستگی دارد: دسترسی و کسب اطلاعات سلامت به درک، به روز بودن، و معتبر بودن آن بستگی دارد. درک و فهم اطلاعات به انتظارات، دریافت منفعت، نتایج شخصی و تفسیر علت‌ها مربوط است. ارزیابی و پردازش اطلاعات به پیچیدگی، زبان حرفه‌ای (غیرمصطلح)، و درک بخشی از اطلاعات بستگی دارد و کاربرد و ارتباط موثر به ادراک مربوط است. این چهار مفهوم به راحتی با سطوح سواد سلامت کاربردی، ارتباطی و انتقادی مرتبط هستند. منتظری در پژوهش خود مؤلفه‌ی مهارت خواندن را نیز به عناصر سواد سلامت افزوده است (۶). از نظر حاتمی (۱۳۸۹) سلامت اجتماعی به‌عنوان سازه‌ای اجتماعی از کمیت و کیفیت حضور و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی تاثیر می‌پذیرد (۷). معمار و همکاران (۱۳۹۱) معتقدند که بر اساس یک تقسیم‌بندی نسلی، نسل سوم بیشترین کاربران فضای مجازی در ایران بوده و بیش از نسل‌های دیگر در معرض آثار ناشی از شبکه‌های اجتماعی مجازی‌اند (۸). تقی‌زاده (۱۳۹۱) معتقد است که دسترسی جوانان مورد مطالعه به اینترنت ۹۶ درصد بوده و سطح سواد رسانه‌ای و تفکر انتقادی به پیام‌های رسانه‌ای در آن‌ها در حد متوسط است که با توجه به زندگی در عصر اینترنت و استفاده‌ی روزافزون جوانان از این رسانه‌ی تعاملی و از سویی افزایش آسیب‌های اجتماعی نوپدید فضای مجازی و با عنایت به نتایج، سواد رسانه‌ای می‌تواند نقش موثری در کاهش این نوع آسیب‌ها و استفاده‌ی نقادانه و هوشمندانه از اینترنت داشته باشد و نتایج، نشانگر اهمیت آموزش‌های رسانه‌ای و ارتقای سواد رسانه‌ای در استفاده از رسانه‌های مختلف به ویژه اینترنت به عنوان یک رسانه تعاملی است (۹). عباسی (۱۳۹۳) نشان داد که در عصری که اطلاعات با جستجوی ساده در دسترس همگان قرار می‌گیرد و مطالعه‌ی آن آسان می‌شود، استفاده و رضایت‌مندی اهمیت بسیاری در فعال بودن مخاطب و انتخاب رسانه دارد، شناخت ارزش، فهم و درک به‌موقع و به‌کارگیری صحیح آن مستلزم شناخت اهمیت سواد سلامت است (۱۰). Maeen و Zykov (۲۰۱۵) در تحقیق خود نشان دادند که برخی کاربران توصیه‌های ارائه شده برای موضوع بهداشتی آنان از طریق شبکه‌های اجتماعی را به دلیل جایگزین شدن جهت رفتن به بیمارستان یا کلینیک که می‌تواند بسیار وقت‌گیر باشد، سودمند می‌دانند (۱۱). نتایج مطالعه‌ی Parveen و همکاران (۲۰۱۵) نشان داد که رسانه اجتماعی در حال تبدیل شدن به یک ابزار سودمند ارتباطی برای کارکنان شاغل در بخش‌های غیرانتفاعی

مدت یک‌سال دارند). با استفاده از فرمول حجم نمونه‌ی مورگان تعداد ۳۵۱ نفر به عنوان نمونه پژوهش تعیین شد. روش نمونه‌گیری، روش طبقه‌ای تصادفی بوده، به این صورت که به تناسب تعداد کاربران هر کتابخانه از کل جمعیت کاربران آن کتابخانه، درصد مشخصی از پرسش‌نامه به صورت تصادفی بین آنها توزیع شده است. در این پژوهش از توزیع ۳۵۱ پرسش‌نامه بین کاربران تعداد ۳۰۰ پرسش‌نامه جمع‌آوری گردید. با توجه به اینکه نرخ برگشت پرسش‌نامه‌ها حدود ۸۵ درصد با احتمال خطای زیر ۵ صدم بوده است لذا ممکن است این عامل در نتایج پژوهش تأثیرگذار باشد.

پرسش‌نامه‌های مورد استفاده در این پژوهش، پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته شبکه‌های اجتماعی و پرسش‌نامه‌ی استاندارد سواد سلامت منتظری و دیگران است (۶). مولفه‌های پرسش‌نامه‌ی سنجش استفاده از شبکه‌های اجتماعی از طریق بررسی متون تهیه شده است و سپس این مولفه‌ها در اختیار چند تن از متخصصان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار گرفت که پس از اعمال نظرات آنها پرسش‌نامه‌ی نهایی تدوین گردید. این پرسش‌نامه دارای سه بخش (وضعیت فردی، سرگرمی و اوقات فراغت و جستجو و تبادل اطلاعات) و مشتمل بر ۱۳ سوال بود که از طریق طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت امتیازبندی شد. به منظور بررسی روایی پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته‌ی شبکه‌های اجتماعی، از روش اعتبار محتوا استفاده شد به این صورت که پس از تهیه پرسش‌نامه و پیش از اجرای آزمون، پرسش‌نامه در اختیار استادان و کارشناسان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی قرار گرفت. پس از بررسی سوالات پرسش‌نامه و استاندارد بودن آن اعتبار محتوایی و صوری آن تایید شد. برای بررسی پایایی آن ابتدا تعداد ۴۰ پرسش‌نامه خارج از افراد نمونه توزیع شد و از طریق آزمون آلفای کرونباخ پایایی آن اندازه‌گیری شد. ضریب آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه به میزان (۰/۹۲۵) محاسبه شد که نشان‌دهنده‌ی اعتبار بالای آن می‌باشد. پرسش‌نامه‌ی دیگر این پژوهش، پرسش‌نامه‌ی استاندارد سواد سلامت منتظری و همکاران می‌باشد (۶) که برای سنجش سطح سواد سلامت بزرگسالان توسعه یافته است. نمره‌دهی به صورت لیکرت ۵ گزینه‌ای است، روایی سازه (با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی) و پایایی (با محاسبه ضریب همبستگی درونی) پرسش‌نامه ارزیابی شده و نتایج مطلوب حاصل شده است و میزان

و در محیط‌های آنلاین شده است (۱۲). Eke و همکاران (۲۰۱۴) به این نتیجه رسیدند که تمامی دانشجویان از شبکه اجتماعی، غالباً برای تعامل با دوستان، ارتباط با همکلاسی‌ها به منظور مطالعه آنلاین و بحث درباره مسایل جدی ملی و تماشای فیلم استفاده می‌کنند. شبکه‌های فیس‌بوک، گوگل پلاس، واتس‌آپ، توگو، یاهو و یوتیوب به ترتیب بیشترین کاربرد را داشتند (۱۳). Hussain و همکاران (۲۰۱۵) به این نتیجه رسیدند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی عملکرد تحصیلی دانشجویان را بالا می‌برد (۱۴). Diviani و همکاران (۲۰۱۵) به مرور نظام‌مند مقالات علمی در پایگاه‌های علمی مختلف پرداختند. آنان بیان کردند که افراد با سطح سواد سلامت پایین، از توانایی کمتری در ارزیابی اطلاعات، درک کیفیت و اعتماد به اطلاعات (وبی) برخوردارند (۱۵). با این حال بر اساس آمار اعلام شده از سوی وزارت بهداشت کشور میانگین سواد سلامت در ایران ۶۸ درصد است که هنوز با وضعیت مطلوب فاصله زیاد دارد.

شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان بخش جدایی‌ناپذیر زندگی بیشتر کاربران تبدیل شده است که نه تنها تأثیر عمیقی بر جنبه‌های اجتماعی کاربران در جوامع مختلف گذاشته است بلکه در زمینه‌های مختلف برای مثال: آموزشی، پزشکی و شغلی دارای کاربردهای فراوانی هستند (۱۶). از سوی دیگر، بالا بودن هزینه‌های درمان و گسترش جوامع، استفاده بیش از پیش از اطلاعات الکترونیکی سلامت را می‌طلبد. از آنجایی که کاربران کتابخانه‌های عمومی را قشرهای مختلف جامعه اعم از دانشجویان، دانش‌آموز و غیره تشکیل می‌دهد؛ پژوهش حاضر درصدد تعیین وضعیت سواد سلامت (ظرفیت و توان دسترسی، درک و فهم، پردازش و ارزیابی و تصمیم‌گیری و رفتار در خصوص اطلاعات) آنان است. فرضیه اصلی پژوهش عبارت است از: بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سواد سلامت کاربران در کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام رابطه معناداری وجود دارد.

روش بررسی

این پژوهش که در سال ۱۳۹۶ انجام شده از نظر هدف جزو پژوهش‌های کاربردی بوده و برای انجام آن از روش همبستگی-پیمایشی استفاده شده است. جامعه شامل ۴۶۹۶ نفر از کاربران فعال عضو کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام بود (اعضای کتابخانه که کارت عضویت کتابخانه را به

یافته‌ها

آلفای کرونباخ آن ۰/۷۲ تا ۰/۸۹ بوده است.

شرکت‌کنندگان زن ۲۰ تا ۳۰ سال و برای مردان بین ۱۲ تا ۱۹ سال بوده و

از ۳۰۰ نفر شرکت‌کننده تعداد ۱۹۶ نفر زن بودند. همچنین، اکثر مشارکت

کننده‌ها مجرد و سطح تحصیلات آنها مقطع کارشناسی و شاغل بودند.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که میانگین سنی برای سایر اطلاعات فردی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی نمونه آماری پژوهش بر مبنای متغیرهای اطلاعات فردی

متغیر	فراوانی	درصد	
عضویت در شبکه‌های اجتماعی	تلگرام	۱۶۷	۵۵/۷
	اینستاگرام	۵۱	۱۷
	واتس‌آپ	۱۹	۶/۳
	فیس‌بوک	۵	۱/۷
	سایر شبکه‌های اجتماعی	۸	۲/۷
مدت زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	تلگرام و اینستاگرام	۲۱	۷
	تلگرام و واتس‌آپ	۱۳	۴/۳
	تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ	۱۶	۵/۳
	کمتر از ۳۰ دقیقه	۶۷	۲۲/۳
	بین ۳۰ دقیقه تا ۱ ساعت	۷۹	۲۶/۳
دسترسی به شبکه‌های اجتماعی	بین ۱ ساعت تا ۲ ساعت	۶۹	۲۳
	بین ۲ ساعت تا ۳ ساعت	۳۷	۱۲/۳
	بیش از ۳ ساعت	۴۸	۱۶
	تلفن همراه	۲۷۰	۹۰
	رایانه	۱۶	۵/۳
زبان استفاده از شبکه‌های اجتماعی	لپ‌تاپ یا نوت‌بوک	۹	۳
	تبلت یا آی‌پد	۵	۱/۷
	فارسی	۱۷۳	۵۷/۷
	انگلیسی	۲۴	۸
	هر دو زبان (فارسی/انگلیسی)	۱۰۳	۳۴/۳

بر اساس نتایج به دست آمده از داده‌های جدول شماره یک: اکثریت کاربران مرد و زن کتابخانه‌های عمومی بیشتر در شبکه‌های اجتماعی تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ عضویت داشته و درصد قابل توجهی از آنها به صورت مشترک در شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ و غیره) عضویت دارند. یافته‌ها همچنین نشان داد که بیشترین مدت زمان استفاده در میان کاربران از شبکه‌های اجتماعی بین (۳۰ دقیقه تا ۲ ساعت) و کمترین زمان نیز بین (۲ ساعت تا ۳ ساعت) بوده است. بیشتر کاربران جهت دسترسی به شبکه‌های اجتماعی، از تلفن همراه و رایانه و بیشتر از زبان فارسی استفاده کرده‌اند.

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار نمرات مربوط به مؤلفه‌های سواد سلامت

متغیر	میانگین	انحراف معیار
دسترسی	۲/۳۸۵۳	۰/۶۲۷۲۲
خواندن	۲/۵۶۰۸	۰/۸۸۸۸۰

۰/۷۳۵۶۳	۲/۳۷۴۸	فهم و درک
۰/۹۰۱۶۷	۲/۵۷۵۸	ارزیابی
۰/۸۰۴۸۶	۲/۵۹۱۹	کاربرد(تصمیم‌گیری و به‌کارگیری)

همان‌طورکه در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بیشترین میانگین مربوط به کاربرد(تصمیم‌گیری و به‌کارگیری) و کمترین میانگین مربوط به فهم و درک کاربران کتابخانه‌های عمومی در رابطه با سواد سلامت است.

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار افراد نمونه براساس مؤلفه‌های(وضعیت فردی، سرگرمی و جستجو)

متغیر	میانگین	انحراف معیار
وضعیت فردی	۲/۷۸۰۰	۰/۹۳۷۹۳
سرگرمی و اوقات فراغت	۲/۴۰۴۷	۰/۹۷۳۴۱
جستجو و تبادل اطلاعات	۲/۸۰۷۳	۰/۹۸۴۲۰

همان‌طورکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بیشترین میانگین نمره‌های مرتبط با وضعیت فردی کاربران کتابخانه‌های عمومی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی است و کمترین میانگین مربوط به سرگرمی و اوقات فراغت کاربران است.

جدول ۴: توزیع داده‌های پژوهش

متغیر	سطح معنی داری	مقدار خطا
شبکه‌های اجتماعی	۰/۱۹۷	۰/۰۵
دسترسی	۰/۰۷۷	۰/۰۵
خواندن	۰/۰۵۸	۰/۰۵
فهم و درک	۰/۱۲۴	۰/۰۵
ارزیابی	۰/۰۵۳	۰/۰۵
کاربرد	۰/۳۷۶	۰/۰۵

در جدول ۴، با توجه به آزمون کلموگروف-اسمیرنف چون سطح معناداری متغیرهای مستقل و وابسته‌ی پژوهش (sig) بزرگتر و مساوی ($\alpha=0/05$) است توزیع داده‌های مربوط به متغیرها نرمال است و می‌توان از آزمون‌های پارامتریک برای تحلیل رابطه بین متغیر مستقل با متغیر وابسته استفاده نمود.

جدول ۵: ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهش ($n=300$)

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع آزمون	ضریب همبستگی	مقدار احتمال
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	سواد سلامت	پیرسون	.۱۹۴**	.۰۰۱
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	دسترسی	پیرسون	.۱۱۵*	.۰۴۷
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	خواندن	پیرسون	.۱۶۹**	.۰۰۳
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	درک و فهم	پیرسون	.۲۱۷**	.۰۰۰
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	ارزیابی	پیرسون	.۱۷۰**	.۰۰۳
استفاده از شبکه‌های اجتماعی	کاربرد	پیرسون	.۱۵۶**	.۰۰۷

** $p < 0/05$ * $p < 0/01$ *** $p < 0/001$

جدول ۵، با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون به بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و مؤلفه‌های سواد سلامت کاربران

کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام می‌پردازد. سطح‌های معنی‌داری به‌دست آمده نشان‌دهنده‌ی این است که میان متغیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سواد سلامت رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی به‌دست آمده نیز نشان‌دهنده‌ی وجود رابطه‌ی مثبت میان شبکه‌های اجتماعی و سواد سلامت کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام است.

بحث

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کاربران با میانگین نمره ۲/۳۸۵۳ به‌دست آمده از مؤلفه دسترسی سواد سلامت که نمره بیشتر از حد متوسط تعیین شده است همیشه و بیشتر اوقات می‌توانند به اطلاعات سواد سلامت دسترسی داشته باشند. در مؤلفه‌ی خواندن اطلاعات سلامت نیز کاربران با میانگین نمره‌ی ۲/۵۶۰۸ که از حد متوسط بالاتر است، بیانگر این است که خواندن اطلاعات سلامت برای آنان امری آسان و سهل است. همچنین میانگین نمره‌ی ۲/۳۷۴۸ به‌دست آمده از مؤلفه‌ی فهم و درک، بیانگر فهم و درک بالای کاربران از اطلاعات سواد سلامت است. علاوه بر این میانگین نمره‌ی به‌دست آمده از مؤلفه‌ی ارزیابی با نمره‌ی ۲/۵۷۵۸ و مؤلفه‌ی کاربرد (تصمیم‌گیری و به‌کارگیری) با نمره‌ی ۲/۵۹۱۹ که بیش از حد متوسط تعیین شده، بیانگر آن است که کاربران به لحاظ ارزیابی، آموزش، انتقال، تصمیم‌گیری و به‌کارگیری اطلاعات سواد سلامت در وضعیت مطلوبی قرار دارند که این امر ارزیابی، آموزش و انتقال راحت اطلاعات سواد سلامت را برای آنها فراهم ساخته و باعث شده کاربران به شیوه‌ی مناسبی اقدام به تصمیم‌گیری و به‌کارگیری این اطلاعات در زندگی خود کنند. نتایج پژوهش، بیانگر آن است که بین شبکه‌های اجتماعی و سواد سلامت کاربران رابطه‌ی مثبت و مستقیم وجود دارد به این معنی که هرچه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط کاربران افزایش یابد، سواد سلامت آنها نیز افزایش می‌یابد. در واقع، کاربرانی که در رابطه با سواد سلامت از شبکه‌های اجتماعی استفاده‌ی بیشتری می‌کنند، از سواد سلامت بیشتری برخوردار هستند. نتایج به‌دست آمده با نتایج پژوهش پژوهشگرانی همچون (حاتمی، ۱۳۸۹؛ تقی‌زاده، ۱۳۹۱؛ عباسی، ۱۳۹۳؛ Eke و همکاران، ۲۰۱۴؛ Hussain و همکاران، ۲۰۱۵؛ Diviani و همکاران، ۲۰۱۵) (۱۵-۱۳ و ۹ و ۷) همسوست. نتایج این

پژوهش‌ها نشان داد که سواد سلامت به‌عنوان یک سازه اجتماعی از کمیت و کیفیت حضور و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی تاثیر می‌پذیرد و استفاده از این شبکه‌ها به منظور ارتقای سواد سلامت نقش مؤثری در کاهش و پیشگیری بیماری‌ها داشته و باعث استفاده‌ی هوشمندانه و کاربردی، انسجام اجتماعی بالا، مطالعه روزمره و آنلاین و افزایش عملکرد تحصیلی می‌شود. همچنین Hussain و همکاران (۲۰۱۵) به این نتیجه رسیدند که استفاده از شبکه‌های اجتماعی عملکرد تحصیلی دانشجویان را بالا می‌برد و پاسخ‌دهندگان این پژوهش‌ها مهمترین منابع کسب اطلاعات را به‌ترتیب شبکه‌های اجتماعی، اینترنت، منابع اطلاعاتی چاپی و رسانه‌های صوتی و تصویری ذکر نموده‌اند که استفاده‌ی صحیح از این منابع باعث افزایش ارزیابی کاربران شده است (۱۴).

نمره‌های میانگین به‌دست آمده نشان داد که به لحاظ وضعیت فردی، کاربران از میزان آشنایی نسبتاً بالایی با شبکه‌های اجتماعی برخوردارند و به دنبال سرگرمی و اوقات فراغت در هنگام استفاده از شبکه‌های اجتماعی نبوده و بیشتر دنبال جستجو و تبادل اطلاعات مرتبط با سواد سلامت در استفاده از شبکه‌های اجتماعی هستند که با نتایج پژوهش Eke و همکاران (۲۰۱۴) همخوانی ندارد زیرا، آنها به این نتیجه رسیدند که تمامی دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی، غالباً برای تعامل با دوستان، ارتباط با همکلاسی‌ها به منظور مطالعه آنلاین و بحث درباره مسایل جدی ملی و تماشای فیلم استفاده می‌کنند که این تفاوت می‌تواند ناشی از جامعه‌ی مورد مطالعه و اهداف پژوهش‌ها باشد (۱۳).

یافته‌های حاصل از آزمون همبستگی پیرسون متغیرهای جمعیت‌شناختی نشان داد که بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات و نوع شغل) و اطلاعات فردی (عضویت، دسترسی و زبان استفاده از شبکه‌های اجتماعی) در ارتباط با سواد سلامت کاربران همبستگی معنی‌داری وجود ندارد و تنها بین مدت زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط کاربران در طول روز در ارتباط با سواد سلامت آنها همبستگی معنی‌داری وجود دارد که این یافته با نتایج پژوهش Avila و Espanha (۲۰۱۶) همخوانی ندارد زیرا نتایج پژوهش آنان نشان داد که سن و تحصیلات در سطح سواد سلامت تاثیرگذار است و افراد جوان با تحصیلات بالا از سواد سلامت کافی برخوردار بودند که دلیل

سلامت عمومی، عملکرد جسمانی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (۲۰). در مطالعه‌ی جوادزاده و همکاران (۱۳۹۰) در اصفهان نشان داده شد که افراد با سطح سواد سلامت بالاتر، وضعیت سلامت عمومی خود را بهتر ارزیابی کرده‌اند (۲۱) که با نتایج پژوهش همسو می‌باشد زیرا نتایج حاکی از این است که هرچه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط کاربران افزایش یابد کاربران بهتر و سریع‌تر می‌توانند اطلاعات مرتبط با سواد سلامت را ارزیابی کنند. در مطالعه‌ی شاهمرادی و همکاران (۱۳۹۴) یافته‌ها نشان می‌دهد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی در حوزه‌ی سلامت، خدمات مختلفی ارائه کرده و در مراقبت سلامت کاربردهای قابل‌توجهی دارند (۲۲). نتایج این پژوهش نیز نشان داد که کاربران بیشتر اوقات در مورد توصیه‌های پزشکی سلامت و بهداشت، مراقبت‌های بهداشتی، ارزش غذایی مواد و بیماری‌های خاص با استفاده از شبکه‌های اجتماعی و پرسش و پاسخ از این طریق، اطلاعات سلامت موردنیاز خود را کسب نموده و به‌صورت آگاهانه اقدام به تصمیم‌گیری، پیشگیری و به‌کارگیری این اطلاعات می‌کنند. بنابراین، با تدوین برنامه‌های جامع، ایجاد رسانه‌ها و مواد آموزشی ساده و قابل فهم و همچنین مداخلات آموزشی کارآمد برای افراد با سواد سلامت ناکافی می‌توان گامی مؤثر برای توسعه‌ی مهارت‌های سواد سلامت و ارتقای سلامت در جامعه برداشت. در نهایت بدین‌طریق می‌توان تأثیرات منفی سطح پایین سواد سلامت را در جامعه کاهش داد. به‌طورکلی نتایج پژوهش نشان داد که سواد سلامت با میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی ارتباط مستقیم و معنی‌داری دارد.

نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی در رابطه با ارتقای سطح سواد سلامت کاربران کتابخانه‌های عمومی از حد میانگین بالاتر است؛ بدین معنی که کاربران به لحاظ استفاده از شبکه‌های اجتماعی به‌منظور ارتقای سطح سواد سلامت خود در وضعیت مطلوبی به سر می‌برند. میانگین نمره کاربران کتابخانه‌های عمومی نشان داد که کاربران از سواد سلامت بالایی برخوردارند و بیشتر اطلاعات سلامت خود را از طریق شبکه‌های اجتماعی مختلف به‌دست می‌آورند. علاوه بر نتایج فوق یافته‌ها نشان داد که شبکه‌های اجتماعی با فراهم کردن زمینه‌ای

آن احتمالاً متفاوت بودن سن و سطح تحصیلات جوامع استفاده‌کننده از اطلاعات سلامت در آن پژوهش است (۱۷). همچنین براساس نتایج به دست آمده از تحلیل توصیفی، اکثریت کاربران مرد و زن کتابخانه‌های عمومی بیشتر در شبکه‌های اجتماعی تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ عضویت داشته و درصد قابل توجهی از آنها به صورت مشترک در شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، اینستاگرام و واتس‌آپ و غیره) عضویت دارند که با نتایج Eke و همکاران (۲۰۱۴) همسو نیست؛ زیرا نتایج حاصل از پژوهش آنها نشان داد که شبکه‌های اجتماعی فیس‌بوک، گوگل پلاس، واتس‌آپ، توگو، یاهو و یوتیوب به ترتیب بیشترین کاربرد را داشتند (۱۳). بنابراین، با توجه به استفاده‌ی وسیع از شبکه‌های اجتماعی، این امکان وجود دارد که از این فرصت به نحو بهینه‌ای استفاده شود و به ارتقای سطح سواد سلامت و رفتارهای مرتبط با آن و حفظ و ارتقای سلامت در کاربران کتابخانه‌های عمومی پرداخت. بنابراین لازم است از این فرصت استفاده شود و مداخلات سلامت محور در جهت ایجاد محتوای آموزشی معتبر و نرم‌افزارهای مرتبط طراحی نمود و با برپایی کارگروه توسعه‌ی سواد سلامت و برگزاری دوره‌های آموزشی ارتقای سواد سلامت در کتابخانه‌های عمومی در زمینه ترویج و گسترش مباحث سواد سلامت و با همکاری مراکز بهداشت به این امر کمک کرد.

نتایج پژوهش، بیانگر آن است که هرچه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط کاربران بیشتر باشد سواد سلامت آنها نیز افزایش می‌یابد. طاووسی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود به نقش رسانه در ارتقای سطح سواد سلامت می‌نویسند که رسانه‌های اجتماعی نقش مهمی در ایجاد، ترغیب، تشویق و تلقین برخی رفتارها، عادات و گرایش‌ها دارند و می‌توان در حوزه سلامت و بهداشت و گسترده کردن آموزش‌های بهداشتی در سطح جامعه از طریق رسانه به این مهم تأکید کرد (۱۸). در پژوهش ابوالخیریان و همکاران (۱۳۹۲) به نقش رسانه‌های آموزشی به ویژه رسانه‌های نوین در افزایش آگاهی و توان‌مندسازی جامعه توصیه می‌شود تا در برنامه‌ریزی‌های آتی به نیازهای آموزشی جامعه و فرصت‌های جدیدی که رسانه‌های نوین در اختیار آموزش دهندگان سلامت قرار می‌دهند، توجه بیشتری مبذول گردد (۱۹). در مطالعه‌ی اکبری بیاتیانی و همکاران (۱۳۹۲) نشان دادند که بین شبکه اجتماعی با مؤلفه سلامت جسمانی و مقیاس‌های

داد که میزان استفاده‌ی از شبکه‌های اجتماعی با سواد سلامت کاربران کتابخانه‌های عمومی شهر ایلام ارتباط مستقیم و معناداری دارد. با توجه به استفاده‌ی وسیع از شبکه‌های اجتماعی این امکان وجود دارد که از این فرصت برای ارتقای سطح سواد سلامت و رفتارهای مرتبط با آن به منظور پیشگیری از بیماریها، حفظ و ارتقای سلامت در کاربران کتابخانه‌های عمومی استفاده شود.

مناسب جهت افزایش سواد سلامت کاربران کتابخانه‌های عمومی باعث شده اطلاعات سلامت همیشه و بیشتر اوقات در دسترس کاربران قرار بگیرد و مطالعه کردن این اطلاعات برای آنها کاملاً آسان شده و راحت‌تر بتوانند توصیه‌ها و توضیحات مرتبط با سلامت را از این طریق درک نموده و درستی و تاثیرگذاری این اطلاعات را بهتر ارزیابی کنند و به شیوه‌ای صحیح در مورد این اطلاعات تصمیم‌گیری کرده و در زندگی خود به‌کار گرفته و بتوانند به دیگران منتقل نمایند. به‌طور کلی نتایج پژوهش نشان

منابع

1. Mohkamkar I & Hallaj MM. What social networks are looking for? Quarterly Journal of North Khorasan police Science 2014; 1393(2): 78-108[Article in Persian].
2. Jalal A & Zaidieh Y. The use of social networking in education: Challenges and opportunities. World of Computer Science and Information Technology Journal 2012; 2(1): 18-21.
3. Amirpur M & Garyvani M. The impact of social networks on youth lifestyle. Quarterly Journal of North Khorasan police Science 2015; 1393(3): 23-39[Article in Persian].
4. Sampasa-Kanyinga H, Chaput JP & Hamilton HA. Use of social networking sites and perception and intentions regarding body weight among adolescents. Obesity Science & Practice 2016; 2(1): 32-9.
5. Sorensen K, Van den Broucke S, Fullam J, Doyle G, Pelikan J, Slonska Z, et al. Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. BMC Public Health 2012; 12(80): 1-13.
6. Montazeri A, Tavousi M, Rakhshani F, Azin SA, Jahangiri K, Ebadi M, et al. Health literacy for Iranian adults (HELIA): Development and psychometric properties. Payesh 2014; 13(5): 589-600[Article in Persian].
7. Hatami P. Studying the effectual factors in social health of students emphasizing of social networks [Thesis in Persian]. Tehran: Allameh Tabataba'i University; 2010.
8. Memar S, Adlipoor S & Khaksar F. Virtual social networks and identity crisis (with emphasis on identity crisis in Iran). Social Studies and Research in Iran 2013; 4(1): 155-76[Article in Persian].
9. Taghizzadeh A. Promoting media literacy in the field of reducing the newly emerging social cybercrime, Tehran: Ministry of Co-operation, Labor and Social Welfare, The First National Congress of Cybercrime and Emerging Social Harm, 2012.
10. Abbasi Z. The relationship between the level of media literacy and the health literacy of students in using the Internet: From the perspective of Tehran university and tehran university of medical sciences students [Thesis in Persian]. Tehran: Allameh Tabataba'i University; 2014.
11. Maeen S & Zykov S. Towards social network – integrated e-health: Identify user attitudes. Procedia Computer Science 2015; 55(1): 1174-82.
12. Parveen F, Jaafar NI & Ainin S. Social media usage and organizational performance: Reflections of Malaysian social media managers. Telematics and Informatics 2015; 32(1): 67-78.
13. Eke HN, Omekwu CO & Odoh JN. The use of social networking sites among the undergraduate students of university of Nigeria, Nsukka. Available at: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3114&context=libphilprac>. 2014.
14. Hussain A, Ahmad N, Shafique MN & Raza MA. Impact of social networking applications/websites on students in dera ghazi khan city Pakistan. Singaporean Journal of Business Economics and Management Studies 2015; 3(8): 1-8.

15. Diviani N, Van Den Putte B, Giani S & Van Weert JC. Low health literacy and evaluation of online human information interaction. *Journal of Medical Internet Research* 2015; 17(5): e112.
16. Taheri Mobarakeh M, Salami M, Hashemian M & Norouzi A. The effects of social networks on mental health of library users. *Journal of Health Administration* 2017; 19(66): 71-80[Article in Persian].
17. Espanha R & Avila P. Health literacy survey portugal: A contribution for the knowledge on health and communications. *Procardia Computer Science* 2016; 100(1): 1033-41.
18. Tavousi M, Ebadi M, Azin A, Shakerinejad G, Hashemi A, Fattahi E, et al. Definitions of health literacy: A review of the literature. *Payesh* 2014; 13(1): 119-24[Article in Persian].
19. Abolkheyrian S, Tehrani H, Nasiri A, Ardestani M, Rakhshani F, Babaei Heydarabadi A, et al. Survey the status of media in health education in Iran. *Journal of Ilam University of Medical Sciences* 2013; 21(1): 150-5[Article in Persian].
20. Akbari Bayatiani A, Gangealivand N, Taheri M & Veysi N. The investigation of relationship between social network size and physical health in parents with educable mentally-retarded students. *Scientific Journal of Ilam University of Medical Sciences* 2012; 21(5): 34-43[Article in Persian].
21. Javadzade SH, Sharifirad G, Radjati F, Mostafavi F, Reisi M & Hasanzade A. Relationship between health literacy, health status, and healthy behaviors among older adults in Isfahan, Iran. *Journal of Education and Health Promotion* 2012; 1(1): 31.
22. Shahmoradi M, Tajrishi H, Nazari E, Delaram Z, Zarei Z, Zeinali N, et al. The role of social networks in healthcare: Applications and limitations. *Journal of Health and Biomedical Informatics* 2015; 2(2): 124-8[Article in Persian].

The Relationship between the Use of Social Networks and the Health Literacy of Ilam Public Library Users in 2018

Saleh Rahimi¹ (Ph.D.) - Marzieh Fattahi² (M.S.)

1 Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Social Sciences, Razi University, Kermanshah, Iran

2 Master of Science in Knowledge and Information Science, Parvin Etesami Library, Ilam, Iran

Abstract

Received: Dec 2018

Accepted: Apr 2019

Background and Aim: Due to the impact of health literacy on how people decide about their health, such literacy is considered as one of the important issues in improving community health. The purpose of this study was to determine the relationship between the use of social networks and the health literacy of Ilam public library users.

Materials and Methods: The present study is a practical research conducted based on descriptive-survey method in 2018. Sample size was selected by stratified random sampling. Besides, a three-part questionnaire was applied for data collection. Moreover, SPSS software was used for data analysis: Aanalysis of the mean, standard deviation and correlation coefficient.

Results: According to the average scores, public library users have had good results in health literacy components, with the aim of understanding, assessment, reading, decision making, and access to health information. Also, there was a significant relationship between the use of social networks and users' health literacy; in other words, if there was an increase in the use of social networks, health literacy level would increase.

Conclusion: Since social networks have been instrumental in enhancing the health literacy of public library users as a source of health and sanitary information, appropriate social networking can be provided to share experiences and increase the level of users' health literacy by taking into account the security of users' information and the accuracy of the given information, thereby providing new opportunities and conditions for users, doctors, patients, and planners of this domain.

Keywords: Social Networks, Health Literacy, Library Users, Public Library of Ilam

* Corresponding Author:
Rahimi S
Email:
s.rahimi@razi.ac.ir